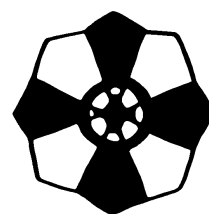

SPÅNGA BYGDEN

Nr 102
Oktober 2007

Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille

SPÅNGA BYGDEN

Utges av Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille, som tillhör Stockholms läns Hembygdsförbund.
Utkommer med fyra nummer om året.

Redaktion

Carin Ljung, Leif Lennbom, Krister Nordin

Innehåll

Det ”nya” Spånga var bara 30 år ...	3
Bromsten - en gammal vikingaby	4
Spångaån/Bällstaån – ett roligt minne eller?	7
Minnen kring flickorna Poucette	10
Ett tack till Gillets medlemmar för goda insatser	18
Öppet hus på Nälsta gård	19
Nya medlemmar	20

Omslagsbild: Systrarna Poucette.

Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille
Box 3303 163 03 SPÅNGA
PlusGiro 26 50 62-0 Bankgiro 5534-2471
Adress till Nälsta gård: Rättar Vigs väg 95
Buss 118, hållplats Nälstaplan
Hemsida: www.hembygd.se/stockholm/spanga

Det ”nya” Spånga var bara 30 år när Hembygdsgillet bildades

av Gösta Garberg

Vid förra sekelskiftet började ju familjer att flytta till Duvbo och Bromsten, och några år senare kom de första till Solhem och Flysta och snart därefter till Sundby, Vinsta och Kälvesta m.fl. områden däromkring.

På 1870-talet stod järnvägen SWB (Stockholm-Westerås-Bergslagen) klar och detta faktum var en viktig orsak till nybebyggelsen. I Spånga fanns ju tidigare många större och mindre gårdar vars namn fortfarande lever kvar, men den gård som i mångt och mycket satt sin prägel på spångaområdet var ju Hässelby ”slott”.

När dåvarande greve Bonde år 1931 sålde sina stora jordegendomar i Spånga till Stockholms stad blev spångaborna oroade över troliga förändringar, och man beslöt 1932 att bilda en hembygdsförening för att också kunna påverka kommande beslut. På så sätt föddes Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille.

Nu har 75 år passerat och många spångabor har under den tiden mer eller mindre aktivt deltagit i Gillets verksamhet. Det är nu viktigt att blicka framåt och gemensamt hitta nya infallsvinklar på vårt hembygdsarbete utan att för den skull överge dagens positiva verksamhet. Vi känner stor tacksamhet mot alla dem som med intresse varit våra medlemmar under årens lopp.

Nu är det dags att fira våra 75 år!

Välkomna till Spånga gymnasium den 28 oktober klockan 17.00 !

Bromsten - en gammal vikingaby

av Inga-Britt Häggström

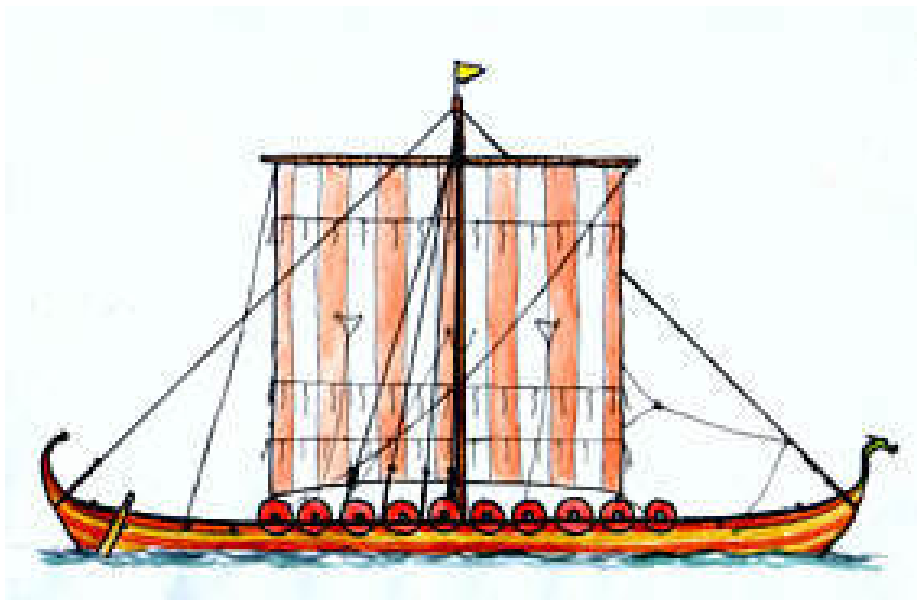
I flera artiklar i Spånga-Bygden har jag tagit upp förhållanden i Bromsten under början av 1900-talet och fram till 1950-talet. En god vän frågade vad som hänt i Bromsten före den tiden. Det talas ju bara om husen som låg intill fornborgen, inga kända husrester eller ruiner! Bodde man inte i Bromsten?

Frågan låg i mitt minne ganska länge och jag började med att läsa i *Spånga sockens historia*. En av författarna, Margareta Biörnstad, har forskat om fornlämningar i Spånga från stenåldern. Hon påpekar att det vid den tiden var helt uteslutet att någon bosättning kunnat ske i Bromsten p.g.a. det höga vattenståndet. Vattnet låg 10 m högre än nu. Ännu vid stenålderns slut hade mycket små delar av Bromsten höjt sig över vattenytan.

Margareta Biörnstad redovisar gravfält och stensättningar runt omkring i Spånga, till exempel Lunda, Skesta, Hjulsta, Räcksta-Beckomberga, Granby, Nälsta, Rinkeby och Tensta, vilket ju visar att bebyggelse av gårdar och människor funnits under Spångas förhistoria fram till 1100-talet.

I mitt letande efter bebyggelse i Bromsten längre bak i tiden hamnade jag på vikingatiden (900-1100 talet). Och då blev jag bekant med ordet *Ledungen* som Stockholms läns hembygdsförbund valt att kalla sin tidning. Ledungen var en forntida försvarsorganisation. Professor Gerhard Hafström har skrivit en uppsats (*Ledungen* nr 3/82) om organisationen och jag citerar ett stycke ur den:

”Enligt den populära uppfattningen var ett vikingatåg i allmänhet ett improviserat sjötåg. Man föreställer sig vanligtvis att en storman lät bygga ett eller flera skepp, och utsikten att erhålla ära och rikt byte lockade de unga männen i hans hembygd att ansluta sig till företaget. Att det skulle föreligga någon som helst likhet mellan detta fria vikingaliv och det tyngande, formellt reglerade och på de jordägande bönderna vilande indelningsverket - detta är förvisso en främmande tanke. Och likväl - verkligheten är i detta fall underbarare än dikten. Utrustningen, bemanningen och transporten av vikingatidens skeppshäror förutsatte nämligen en i detalj utbyggd fast basorganisation, varigenom ledungsflottans rustningsbörda kom att fördelas mellan de hemmavarande bönderna allt efter deras jordinnehav. Vikingatidens härordning var med andra ord ett på jorden vilande indelningsverk.”

Ledungsskepp

Vid tiden för vikingarnas färder låg vattennivån 10-5 m högre än idag och trafiken på vattenvägarna var väl utnyttjad. Vid smala sund eller grundare djup byggde man så kallade "ledningshemman" som beboddes och brukades av bönder som samtidigt ingick i ledungsväsendets bevakningssystem såsom strandvakt, byvakt och bötesvakt. Strandvakten höll vakt tills solen gick upp, byvakten ålåg bymännen att bevaka och bötesvakten räknades som konungens och rikets vaktlinje. Samma bevakningssystem gällde även livet på vikingaskeppen.

I *Spånga sockens historia* finns en karta från 1200-talet som visar platser för ledungshemmanen i Spånga socken. Platsen för Bromstens hemman låg bredvid fornborgen och är markerad med tre gårdar. Så Bromstens gårdar låg på gammal vikingamark.

År 1290 tillhörde hela Bromstens by en adelsman vid namn Johannes Ingevaldsson. I mina tankar ställer jag frågan: Var kom han ifrån? Namnet låter som ett namn på en vikingabonde med gott om pengar. Samma år sålde Johannes mark i Solna till borgaren Tideman Friis i Stockholm. Så pengar att köpa Bromstens by hade han nog. Men hur blev han adelsman? Det har jag ännu inget svar på. År 1299 omtalas en herr Ingevald i Bromsten som ägare till gårdarna. Möjligen en son till Johannes Ingevaldsson?

Ägarskiftet i Bromsten höll på år efter år genom arv, giftermål, köpebrev eller andra ägobyten. Ägarna bodde sällan på gården, det gjorde arrendebönderna som visste hur man plöjer och sår. Ägarna tillhörde de s.k. frälsemännen, vilket betydde att de ej behövde betala skatt till konungen. Betalade skatt det gjorde bönderna efter uråldriga och invecklade beräkningsgrunder som jag inte vill trötta ut läsarna med att redogöra för.

Bönderna i Bromsten förefaller att ha varit ganska välbärgade män. Det meddelas att Ragvald i Bromsten sålt ett stenhus mot Norre Port

nedanför Lasse Vargs hus till Bengt Smälänning, den namnkunnige rådmannen och borgmästaren.

År 1538 brukades de tre hemmanen av landbönderna Olof, Erik och Nils. Man antar att Nils i Bromsten var identisk med den Nils som omtalas som fullmäktig vid riksdagen i Uppsala 1569. De tre husen hade 1832 utökats med 16 andra byggnader av olika slag: stall, fähus, vagnhus, foderhus, logar, oxhus, lider, brännerihus, vandringshus osv. samt hus med fem rum för tjänstefolk. Ungefär 500 m nordöst om byn låg Bromstens båtsmanstorp.

Och 1890-talet har jag redan skrivit om. Då ökades hela Bromstens bebyggelse genom tomtförsäljningen 1899.

Spångaån/Bällstaån - ett roligt minne eller?

av Anita Pettersson

År 2002 gav jag ut boken om Bromsten. I slutet på denna bok hade jag även tänkt skriva lite om Spångaån, men det blev så mycket intressant om ån, så nu ger jag ut en separat skrift om den. I oktober/november tror jag att skriften skall bli klar. Den skall kunna lånas på biblioteken är det tänkt.

Att ån har haft en mycket stor betydelse för över 1000 år sedan kan vi förstå av alla fynd som gjorts på 1900-talet vid grävningar i å-området. Åns källa finns vid Görväln i Järfälla och ån rinner därifrån söderut. En sträcka på ca 2 mil var farbar till mitten av 1900-talet.

Spångaån 1956

Varför skriver du om Spångaån/Bällstaån?, undrade en god vän. Jag svarade, att om Du bara visste vad de som är födda vid 1900-talets början har roliga minnen från ån. Många med lite nostalgi i blicken när de berättar barndomsminnen. De som är födda på 1900-talets senare hälft har däremot bara minnen av åns förfall.

Vid inkorporeringen år 1949 med Stockholms stad kan vi säga att det blev början på åns förfall. Det som municipalnämnderna i Solhem och Bromsten styrts över till samhällets bästa mötte inget intresse från stadens politiker.

Helt plötsligt har politikerna år 2000 fått upp ögonen för ån och en Bällstaå-grupp arbetar just nu med att ån skall bli en vattenspegel i landskapsbilden. Orsaken, eller tack vare, är att det nu skall byggas bostäder i Mariehäll och även vid ån i Bromsten.

I höst kommer man att muddra upp ån mellan Solvalla och Bällstaviken, och det kommer att bli 1,7 meter djupt i åns mitt. På botten skall läggas en duk för att hindra gifter att sprida sig, och på denna skall sten läggas samt växter planteras för att fiskar skall trivas. Det har redan inplanterats fiskyngel på försök.

I den skrift jag just nu slutför, kan man både läsa roliga händelser om ån och se gamla fotografier av ån. Jag har också försökt fotografera på samma plats där de gamla fotografierna är tagna för att man skall se hur platsen ser ut år 2007. Det är ju alltid roligt att jämföra de stora förändringarna.

Jag hoppas att denna skrift skall ge många läsare en trevlig och minnesrik resa längs ån från Görväln ner till Bällstaviken.

Här börjar en liten serie om människor som betytt mycket för Spånga fornminnes- och Hembygdsgille. Vi börjar med systrarna Poucette vars grav på Spånga kyrkogård Gillet smyckas med blommor vår och höst. Många är de elever som minns Ella och Alma Poucette från den tid då de undervisade i Solhemsskolan. 1987 skrev Arne Jansson från Spånga by en minnesartikel om de tre systrarna som publicerades i Spånga-Bygden. Då hade den sista av systrarna just dött. Vi återger här artikeln in extenso.

Minnen kring flickorna Poucette

Av Arne Jansson

Ella Poucette har gått ur tiden, nära 90 år gammal. Hon blev den sista av en gammal spångasläkt, vars namn har varit känt och aktat för sina hjälpinsatser och sin storsinhet i ett par generationer inom Spånga församling.

Syskonen Poucette var födda vid ett hemman som hette Lacke och som låg i närheten av nuvarande Rinkeby centrum. Föräldrarna var Anders Poucette och hans hustru Christina Charlotta Poucette, född Lundgren.

Fru Christina Poucette (Stina Poncett hette hon i folkmun) var den legendariska barnmorskan i Spånga och Järfälla som gjorde stora

insatser, särskilt bland de många fattiga statarfamiljerna med stora barnskaror. Under Första världskriget, då Spanska sjukan raserade som värst, var fru Poucette läkarna behjälplig med att dela ut medicin till sjuka inom Spånga socken.

Barnmorskan Poucette på tjänsteärende

Vid sekelskiftet var det inte så vanligt att barn fick någon utbildning utöver folkskolan. Barnen Poucette var mycket begåvade och det ansågs självklart att Josef Poucette skulle få högre utbildning, men däremot inte flickorna. Josef Poucette önskan hade varit att bli präst, men av någon anledning ändrades hans bana till att gå den militära vägen. Han erhöll sin första officersfullmakt 1910 vid 22 års ålder och hade vid sin bortgång 1950 överstelöjtnants grad.

Alma, den äldsta av flickorna, var född 1889 och blev småskollärlarinna, Gerda, född 1893 blev sjuksköterska och yngsta system Ella (döpt Elin), född 1897 blev handarbetslärarinna. Alma och Ella var yrkesverksamma

i sin hembygd medan Gerdas sjuksköterskegärning var knuten till Falkenberg. Alla tre uppnådde hög ålder, 88, 91 och 89 år. Även Gerda bodde vid sin död i Spånga.

Systrarna Poucette fick uppleva att se sin hembygd förvandlas från en idyllisk bondby med kyrkan mitt i byn till en stadsmässig del av Stockholm. Alma och Ella var ledamöter i Gillets råd i många år och var med om att stifta fonden för hembygdsgården.

Lacke-stugan med familjen Poucette

Jag tror att den första tanken på Spånga hembygdsgård kom av en gammal gårdsgård. Det fanns så sent som 1939 en gammal mossbelupen gårdsgård vid Spångaby gård. Den gick utmed körvägen från gamla Enköpingsvägen förbi Bussenhus ned till Strömvalsstugan vid Spångaby. På gårdsgården fanns en stätta, men den var inte gammal utan hade blivit uppförd 1933 i samband med en filminspelning. Kyrkoherde

Axel Gewalli, som en kort tid var ålderman i Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille, var ofta och såg på den gamla gårdsgården och bad flera gånger min far Karl Jansson att han skulle underhålla den och inte låta den förfalla.

En skön och varm sommarkväll kom Axel Gewalli tillsammans med ett sällskap på ca 10 personer, däribland flickorna Poucette (i kyrkbyn sade man aldrig annat än "flickorna" Poucette), och man stannade vid gårdsgården. Alma och Ella klättrade upp på stättan och satte sig där. Axel Gewalli, min far och några herrar stod nedanför gårdsgården.

Alma Poucette

Under samtalets gång kom man in på tanken om en hembygdsgård. Alma föreslog att man kunde tänka sig att samla in pengar till en fond för att kunna förverkliga drömmen om en hembygdsgård.

Gerda Poucette

Många blev intresserade och i början på 1940-talet gick Alma och Ella Poucette runt på Järvafältet och i vissa delar av Solhem och fick gåvor till fonden för en hembygdsgård. I mitten av 40-talet hölls en årsstämma i Gillet, förlagd till Spånga Folkets Hus, och det var omkring 25 medlemmar som hörsammat kallelsen. Under förhandlingarna kom man

in i en debatt om en hembygdsgård. Ragnar Sandén kom med förslaget att man skulle uppföra en timmerstuga vid Skestabacken intill minnesmärket S:t Hollingers grav. Det fanns några nedmonterade och uppmärkta timmerstugor, bl.a. från Bromstens gård.

Debatten blev livlig, systrarna Poucette var intresserade av förslaget, men så småningom visade det sig att det inte gick att genomföra. Stugan från Bromstens gård gick inte att spåra upp - den var försvunnen.

Elin Poucette

Det har varit många förslag under årens lopp. Man var ett tag inne på att köpa någon villafastighet i allmogestil. Det fanns några stycken i Solhem som var till salu. Till sist löste det sig, först med Mellangården i Akalla by, som var mycket uppskattad men tyvärr var det svårt för många som inte var bilburna att komma dit. Så kom den bästa lösningen med Nälsta trevliga gård, som säkert skulle ha glatt Alma och Ella Poucette.

Det har varit många trevliga sammankomster och utflykter som Spångagillet ordnat. Jag minns särskilt en mycket uppskattad bussutflykt, anordnad av Bertil Thorfinn. När vi kom hem var Alma och Ella mycket glada och nöjda, och Alma yttrade att det var något visst med Hembygdsgillet - alla medlemmar var så trevliga och glada att man ville ta dem i sin famn.

Det är med stor tacksamhet och vördnad som vi minns dessa systrar som varmhjärtat ställde upp för Hembygdsgillet och gav så mycket av sig själva till oss som hade förmånen att få lära känna dem.

Ett tack till Gillets medlemmar för goda insatser

En av grundstenarna i alla föreningars verksamhet är medlemmarnas frivilliga insatser. Som exempel kan nämnas att Spånga hembygds-gille genom Björn Thörnqvists försorg fått ett antal spännande kartor över Bromsten, däribland Bromstenskartan från 1706 som sitter uppsatt i salen på hembygdsgården, och nu nyligen ytterligare en stor karta över Bromsten från 1905 med både de gamla och de nya gatunamnen utsatta.

Vi har även tidigare fått fina bilder från Spånga kyrktorn som kan ses på Nälsta gård. Då fotografering är ett av Björns intressen är det inte förvånande att han dessutom är Legitimerad hembygdsfotograf med renovering av gamla fotografier som specialitet.

Rådet vill tacka Björn för hans engagemang och vill samtidigt passa på att tacka alla övriga medlemmar för de insatser i form av gåvor och arbete som vi hela tiden erhåller, stora som små. Det är dessa frivilliga insatser som går vårt Gille till en aktiv och levande förening med en spännande framtid i Spångas kommande historia.

Flickorna Poucette 1926

**Välkomna
till
Nälsta Gård**

**Vi har Öppet Hus med kaffeservering
Kl. 13 - 16**

14 oktober

OBS!! 28 oktober INSTÄLLT!

11 november

25 november

9 december

Nya medlemmar

Inga nya medlemmar under sommaren

Medlemsavgiften: Kr 120:-, familjemedlemmar kr 20:-

ISSN 0281-5079